

Bijeenkomst voor organisatoren van lokale herdenkingen en vieringen

Amersfoort, 11 november 2017

Dames en heren, vrijwilligers van de lokale comités, vrienden,

Vandaag vieren we met elkaar dat het Nationaal Comité 4&5 mei dertig jaar bestaat. We vieren dat 'in huiselijke kring'. Want het comité, dat zijn wij met elkaar. We zijn een hechte familie. En we hebben een mooie familiegeschiedenis.

Het comité is opgericht in november 1987. Dat was op initiatief van de regering die 'vernieuwing en integratie' wilde van het nationale herdenken op 4 mei en het vieren van de bevrijding op 5 mei. Vernieuwing, omdat de bestaande organisaties meest uit oudere mannen bestonden die soms wat weinig oog hadden voor de ontwikkelingen in de samenleving. En 'integratie', omdat tot die tijd 4 en 5 mei door verschillende comités werd georganiseerd. De eerste voorzitter werd Judith Belinfante – en zij was de eerste voorzitter van een herdenkingscomité die de oorlog niet bewust had meegemaakt.

Maar velen van u – ik bedoel: veel lokale comités - zijn veel ouder dan het Nationaal Comité. Vooral de herdenking op 4 mei is altijd een zaak geweest van de burgers, van de mensen zelf, niet van de regering. Die had wel bedacht dat we voortaan op 5 mei de bevrijding zouden vieren – maar de aanzet tot een aparte herdenking, aan de vooravond

van Bevrijdingsdag, die kwam uit de samenleving zelf. En in het allereerste begin zelfs van één man.

In het boek *De stilte en de storm*, van Ilse Raaijmakers, staat dat uitgebreid beschreven. De gereformeerde Hagenaar Jan Drop had in het verzet gezeten – samen met zijn vader en zijn broer. Zij werden allebei vermoord. Jan overleefde en een half jaar na het einde van de oorlog richtte hij de ‘Commissie Nationale Herdenking 1940-1945’ op, met als doel dat we voortaan elk jaar op 4 mei om 8 uur twee minuten stil zouden staan bij de gevallenen.

De naam Commissie Nationale Herdenking suggereerde overigens meer dan de werkelijkheid – de commissie bestond alleen uit Drop zelf, zijn vrouw en een vriend. Maar Jan Drop kreeg het wel voor elkaar. Zelf organiseerde hij elke jaar een bijeenkomst op de Waalsdorper vlakte, en door een oproep die hij via alle gemeenten van Nederland wist te verspreiden werd zijn voorbeeld op honderden plaatsen in het land gevolgd. Op initiatief van mensen zelf. Oud-verzetsstrijders, nabestaanden, bestuurders. Overal kwamen monumenten ter herinnering aan plaatsgenoten die hun leven hadden gegeven. Bij het stadhuis, op een plaats waar executies hadden plaatsgevonden, bij gevangenissen en kampen. Plaatsen om op 4 mei bij elkaar te komen en te herdenken.

Nu, in 2017, zijn er duizenden lokale herdenkingsplaatsen. Zij weven een netwerk door het hele land. 72 jaar na het einde van de oorlog telt Nederland nu 3800 monumenten of gedenkplaatsen. Soms een beeldhouwwerk of naald, soms een plaquette in een muur, soms een bankje of een simpele steen. En het mooie is: er komen er nog steeds

bij. Dit jaar nog bijvoorbeeld: Een herdenkingsplaat in Groessen, twee beeldjes van Engelandvaarders in Katwijk en een gedenksteen op de plaats van het kamp Bruine Enk in Nunspeet. En bijna altijd is het monument er gekomen op initiatief van de bewoners zelf. In het boek *De stilte en de storm* staat terecht: '4 en 5 mei hebben vorm gekregen in de wisselwerking tussen overheid en civil society.' Herdenken en vieren, dat kun je ook alleen maar goed doen als het hele land erbij betrokken is, met de inspanningen van vrijwilligers. Mensen zoals U. Alleen dan is herdenken en vieren iets van het hele land, van alle mensen.

En natuurlijk neemt ook het monument op de Dam een bijzondere plaats in. Ik heb er zelf als Kamervoorzitter een keer mogen spreken en nu, als voorzitter van het comité, mag ik elk jaar aanwezig zijn bij de kranslegging. Het zijn iedere keer weer bijzondere ervaringen. Elk jaar weer dat hele plein, zo vol mensen, zo stil... Maar laten we niet vergeten: ook dat nationale monument op de Dam is iets van het hele land. In de nissen staan urnen met aarde die afkomstig is van fusillade- en erebegraafplaatsen uit het hele land. Elke provincie had een urn gebracht en in 1950 werd ook een urn toegevoegd uit Indië, dat in de oorlog immers nog deel van Nederland was. Op een plaquette staat: 'Aarde, door het offer gewijd, samengebracht uit gans het land, teken tot in verren tijd, van heugenis en vasten band'.

Ik zei zojuist al: de meeste lokale comités bestaan al veel langer dan 30 jaar. En soms waren het stormachtige tijden. Herdenking en viering hebben in de afgelopen 70 jaar een soms complexe ontwikkeling doorgemaakt. Vanaf de eerste jaren na de oorlog, toen alle emoties nog zo vers waren. In de jaren zestig, toen jongeren zich weerden tegen de notabelen - ook de notabelen van wat zij de *nationale herdenkings-élite*

noemden. En kunt u zich voorstellen: bij de herdenking van mei 1970 stond in de krant dat dit wel de laatste keer zou zijn. Er waren toch niet veel mensen meer die het hadden meegemaakt; het was wel genoeg geweest...

Dat was in de tijd dat de plechtigheid bij het monument op de Dam nog 's ochtends plaatsvond. Een uurtje, meer niet. Koningin Juliana en prins Bernard kwam op bezoek, zeker. Maar dat kon je met recht een bliksembezoek noemen: ze kwamen aanrijden en terwijl de chauffeur hen met draaiende motor opwachtte legden zij een krans – en stapten weer in. Het was een tijd dat Nederland liever dacht aan de toekomst dan aan het verleden. Maar het was ook de tijd waarin de kiem werd gelegd voor een nieuwe invulling. Namelijk een herdenking en viering waarin we juist ook stilstaan bij hoe Nederland en de wereld er nú voorstaan en hoe we onze toekomst zien.

Ik ben blij en trots dat we er elk jaar weer met elkaar in slagen zinvol invulling te geven aan herdenken en vieren. Terugkijken én vooruit. Reflectie op wat was en op hoe het nu is. Met jong en oud. En, zoals ik al zei: niet alleen op de Dam, maar in het hele land – en meebeleefd door iedereen. Met lokale bijeenkomsten waar niet minder, maar juist steeds meer mensen komen – en wie er niet bij kan zijn, kan het allemaal live volgen via de nationale en regionale media, via TV, radio kranten en – steeds belangrijker – ook online.

4 en 5 mei zijn geen plechtigheden van notabelen, maar zijn van ons allemaal. Ik bedank u vanuit de grond van mijn hart voor de manier waarop u zich hier allemaal voor inzet.

Wij vanuit het comité proberen u te steunen waar mogelijk. Of het nu gaat om adviezen op het gebied van protocol, muziek of communicatie, het betrekken van jongeren bij de herdenkingen, inhoudelijke inspiratie of gewoon het beschikbaar stellen van materialen: het Nationaal Comité staat voor u klaar. We spreken elkaar twee keer per jaar zodat we elkaar en onze boodschap kunnen versterken.

Vandaag vieren we de verjaardag van ons comité, met elkaar op deze plek, in familiekring. En wie jarig is, deelt uit. Wij hebben voor u een bijzonder cadeau.

Uitreiking: *De stilte en de storm, 4 en 5 mei sinds 1945* van Ilse Raaijmakers